

KIRSAL TURİZMİN GELİŞTİRİLMESİ VE YÖNETİLMESİNDE YEREL HALKIN ALGI VE TUTUMLARI. ÖDEMİŞ/BİRGİ ÖRNEĞİ

Local People's Perception and Attitudes to the Development and Administration of Rural Tourism. Ödemiş/Birgi example

Prof. Dr. Çiğdem ÜNAL*

Araş.Gör. Besime YÜCEL**

Öz

Türkiye’de turizm sektöründe yapısal değişim 1980’li yıllarda başlamış ve giderek bir gelişme göstermiştir. Turizmin ekonomik, sosyal, kültürel, politik ve psikolojik faktörler bazında olumlu veya olumsuz etkileri vardır. Özellikle yerel halkı etkileyen yönü çok yüksek olmakta ve oluşan algı bazen, turizmin gelişim yönünü de belirlemektedir. Bu çalışmanın amacı sahip olduğu kültürel ve tarihi mirasıyla önemli bir turizm merkezi olan Birgi’de yaşayan halkın turizmi ne düzeyde algıladığını tespit etmek ve turizm etkisini oluşturan faktörler arasında hangilerinin daha çok ön plana çıktığını belirlemektir.

Araştırmanın sonuçlarına göre katılımcılar; sahaya yapılacak turizm yatırımlarında yer alabilecekleri konusunda olumlu bir tutum sergilemişlerdir. Turizmin planlamasında eksikliklerinin farkındadırlar ve yerleşmede turizmle ilgili yapılacak bütün planlamalarda ekonomik-çevre ilişkisi ne vurgu yapılmıştır. Planlamada yerel halkın beklentisi; işletmelerin sayısının artırılması, ulaşım tanıtım ve pazarlama konuları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Özellikle yeni tesislerin açılması, kamu hizmetlerinin artırılması isteği, turizmin ekonomik boyutu ile de doğrudan ilişkilendirilebilecek bir algı yönüdür. Katılımcıların yarıdan biraz fazlasının, tarihi dokunun bozulacağı/ çevre kirliliğinde oluşan olumsuz algıları; halkın bu nokta da belli tutuma sahip olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: kırsal turizm, yerel halk, algı, tutum

* İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Coğrafya Bölümü, cigdem.unal@ikc.edu.tr

** İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Coğrafya Bölümü, besime.yucel@ikc.edu.tr

Dergiye Geliş Tarihi: 21.05.2018

Abstract

Structural change in Türkiye's tourism started about 1980s and it has been gradually developed. Tourism has some positive and negative effects on social, cultural, political and psychological factors. Thus the effects of tourism especially on local people can be significant and the perception of these effects may determine the developmental direction of the tourism. The aim of this article is to determine tourism perception of people living in Birgi which is a significant tourism center with her cultural and historical heritage and also to determine the prominent factors that create a tourism perception among local people.

According to the results of the study the participants state that they are eager to take place in possible tourism investments planned for the district. The people are aware of the deficiencies in planning of tourism and people state their concerns on economy-environment relation for all the tourism investments planned in the district. Local people's expectation for the planning of tourism focus on subjects such as increasing the number of tourism enterprises, transportation, publicity and marketing. Especially people's demand on the establishment of new plants and the increasing of the public services is a kind of tourism perception that can be directly linked to economy. That the little more than the half of the participants have negative tourism perceptions on the issues such as environmental pollution and the destruction of historical places assert that people have also some concerns related to the negative sides of tourism.

Keywords: *Rural tourism, local people, perception, attitude*

Giriş

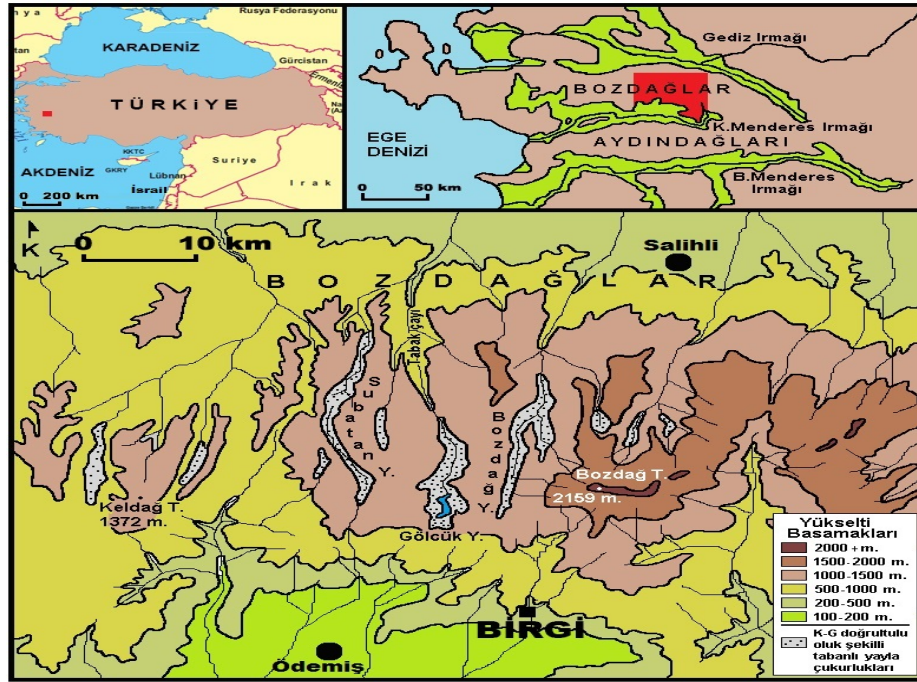
Dinamik bir sürece sahip olan turizmin mekânsal dağılımlar veya mekânsal farklılıklarla da yakından ilgisi vardır. Turizmin gelişmeye başladığı alanlarda, başlangıç yıllarından itibaren sektörün gerektirdiği otel ve benzeri yapıların ortaya çıkardığı değişimler dikkati çeker. Bu durumda mekânsal yoğunlaşmayla, arazi kullanımlarında büyük yapısal değişimler oluşur ve bu süreç iyi yönetilmediği takdirde birtakım çevresel sorunların gelişmesi de kaçınılmazdır. Ayrıca turizmin diğer sektörleri besleyen ve ekonomiye yön veren önemli bir ekonomik boyutu da vardır. Ekonomik aktiviteleri çeşitlendirerek, bölgesel kalkınmayı ve istihdamı artırır. Turizmin bir diğer sonucu da geliştiği alanlarda demografik yapının değişmesine neden olmasıdır. Nüfus yoğunluğunun artması ve nüfusun yaş yapısındaki değişimlerle ortaya çıkan bu değişimler; kent değerlerinin ve yaşam biçimlerinin hâkimiyetini ortaya çıkarır.

Türkiye’de son yıllarda turistik kıyı merkezleri ve büyük kentlerin çevresindeki köyler, antik kentlerin yakınlarındaki kırsal yerleşmeler, yol kenarlarındaki köyler, kasabalar, turizme artık yabancı değillerdir. Kır lokantaları ve alışveriş sergileri, hatta balık çiftlikleri ve kırsal yollar, turistlerle veya günübirlikçilerle tanışmışlardır. Bireysel geziler yanında, bu tür yerlere ya da onların içinde bulunduğu kırsal alanlara seyahat acentaları tarafından günlük geziler düzenlenmektedir. Bütün bu gelişimler, ülkemizde kırsal yerleşmelerin turizm amaçlı kullanımının son yıllarda yaygınlık kazandığına işaret etmektedir. Bugün için az sayıdaki köyümüzün gerçek anlamda kırsal turizme açıldığını görürken, büyük bir potansiyelin varlığını da bilmekteyiz. Hatta bu potansiyelin; kırsal peyzaj ve kırsal kültür açısından birbirinden farklı özellikler sunan coğrafi bölgelerimizden başlayarak, yörelerimize, beldelerimize ve köylerimize inen bir ayrıntıda saptanması oldukça güçtür. Çünkü potansiyel saptama, yalnızca bir yerin kırsal turizme uygunluğunun ölçülmesi ile sınırlı değildir, birçok faktörün bir arada değerlendirilmesi gereken disiplinler arası komplike bir çalışmadır (Soykan, 2002;2). Ayrıca turizmi gelişen kırsal kesimlerde yerel halkı turizm gelişim ve planlama sürecine dâhil etmek, onların bu konudaki algı ve tutumlarını tespit etmek hem yerel halkın karar mekanizmalarını etkileyebilmesi, hem de kendilerini turizmin bir parçası olarak hissetmeleri açısından oldukça önemlidir.

Turizm sektörü emek yoğun bir yapıya sahip olduğu için insan gücüne büyük oranda ihtiyaç duymaktadır. Bir bölgeye gelen turiste sunulan ürün ve hizmetlerin çoğunluğu o bölgede yaşayan yerel halk tarafından karşılanmaktadır. Bu nedenle yerel halkın turizme destek vermesi sektör için kritik öneme sahiptir. Yerel halkın turizm desteği yüksek oranda turizmin etkilerini olumlu algılamasına ve turizmden edindiği faydalara bağlıdır. Bir bölgede yaşayan yerel halkın turizm desteğinin önemini anlaşılması ile birlikte yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumlarının anlaşılabilmesi için geçmişten günümüze birçok turizm gelişim yaklaşımı öne sürülmüştür. Bu yaklaşımlardan bazıları ekonomik bazıları ise ekonomik, sosyal ve kültürel temelli nedenlerin tamamına dayanmaktadır (Filiz & Yılmaz, 2017;1801). Yerel halkın toplam turizm algısı turizmin farklı etkilerini algılamasına göre değişiklik göstermektedir. Turizmin sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel etkilerinin algılanma şekli toplam turizm algısını oluşturmaktadır (Türker & Türker, 2014;82). Yerel halkın turizmin etkilerine ilişkin algılamaları o bölgedeki turizm gelişimini açısından önem taşır. Turizmin etkilerini olumsuz algılayan yerel halk bölgedeki turizm gelişimini birçok açıdan sektöre uğratabilir. Bu nedenle yerel halkın turizmin etkileriyle ilgili algılarının bilinmesi ve turizm gelişim politikalarının elde edilen bilgiler ışığında değerlendirilmesi gerekir (Akova, 2006; 9).

Yerel halkın turizm algısının farklı boyutlarda ortaya çıkması, bu konuyla ilgili çalışmaların önemini artırmış ve bu tür araştırmaların sayısı giderek bir artış göstermiştir. Her bölgede, kırsal veya kentsel alanlarda oluşan algı biçimleri birbirinden farklı olacağı için; yeni turizme açılmış yerlerde yapılan spesifik araştırmaların da önemi o saha için belirleyicidir. Ülkemizde yapılan ilk araştırma, Eralp tarafından yapılmıştır. Eralp (1974) bir turizm bölgesi olan Balıkesir’in Erdek ilçesi ile turizmin etkilerinden uzak bir bölge olan Ankara’nın Kalecik ilçesini karşılaştırdığı çalışmada, turizmin sosyal ve ekonomik etkileri üzerinde durmuştur. Tayfun ve Kılıçlar (2004) yaptıkları çalışmada, turizmin ve turistlerin yerel halk tarafından nasıl algılandığını araştırmışlardır. Uslu ve Kiper (2006), Beypazarı’nda yaşayan yerel halk içerisinde seçilen 130 kişiye uygulanan anket ile turizmin etkileri hakkındaki düşünceleri araştırılmıştır. Mansuroğlu (2006) yaptığı çalışmada, Antalya’nın Akseki ilçesinde yaşayan

yerel halkın turizm gelişmelerine yönelik tutumlarını araştırmıştır. Akova (2006) çalışmasında, Cumalıkızık Köyü'nde yaşayan yaşı 18 yaşından büyük kişilerin (2001- 2003) iki farklı yılda yerel halkın turizmin etkilerine ilişkin algı ve tutumlarının belirlenmesi ve yerel halkın özellikleri ile turizmin etkisini algılamaları arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığını ortaya koymuştur. Alaeddinoğlu (2007) “Van Halkının Turisti ve Turizmi Algılama Şekli” çalışmasıyla, yerel halkın turizme katılımı ve turizm planlanmasındaki rolünü de belirlemeye çalışmıştır. Baykan (2007) araştırmasında, Ürgüp ve yöresinde yaşayan yerel halkın turizmin yerel kültür üzerindeki etkilerine yönelik algılarını araştırmıştır. Bayat (2010) çalışmasında, Iğdır halkının turizm konusundaki düşünceleri ve turizmin etkilerine yönelik algılarını belirlemeyi amaçlanmıştır. Bilim ve Özer (2013) araştırmalarında, Konya’da yaşayan yerel halkın turizme bakış açılarını değerlendirilmiştir. Vatan ve Zengin (2015) yaptıkları araştırmada, Bilecik ilinin Söğüt ilçesinde yaşayan yerel halkın turizmin, çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri hakkında algılarını tespit etmişlerdir. Filiz ve Yılmaz (2017) turizmde farklı gelişim düzeyine sahip iki bölgede (Mazı Köyü ve Türkbükü) yaşayan yerel halkın farklı algı ve tutumlara sahip olup olmadığı Butler’ın “Turizm Yaşam Döngü Modeli” ve Doxey’in “Tolerans Modeli” kapsamında değerlendirilmiştir. Görüldüğü üzere konuyla ilgili araştırmaların sayısı her geçen yıl daha da artmaktadır. Sarı ve Bidav 2017 yılında yayınlanan araştırmalarında, *Munzur Milli* Parkının doğal ve kültürel çevrenin geliştirilmesi ve korunması için yöre halkının farkındalığını, bu alana verdiği önemi ve taleplerini ortaya koymuşlardır. Oğuzbalan (2017) “Türkiye’de Yerel Halkın Turizme ve Turizmin Etkilerine Yönelik Algı ve Tutumlarına İlişkin Yazın Taraması” araştırmasında 2004-2016 yılları arasında ulusal çapta yapılan yaklaşık otuz araştırmanın yazın taramasını vermiştir.

Şekil 1. Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası (Vardar, 2010 değiştirilerek)

1. Araştırma Sahasının Coğrafi Özellikleri

Küçük Menderes havzasının kuzeydoğu bölümünde Bozdağların güney eteklerinde yer alan Birgi, kendi adıyla anılan derenin yardığı bir birikinti konisi üzerinde kurulmuştur (Şekil 1). Küçük Menderes Havzası, Batı Anadolu’da Aydın dağları ile Bozdağlar arasında uzanan bir grabene tekabül etmektedir. Bu graben aynı zamanda Küçük Menderes’in su toplama havzasıdır (Vardar, 2010;8). Ödemiş’in 6 kilometre kuzeydoğusunda yer alan Birgi, bu grabenin kuzey kenarını sınırlayan fay kuşağı

üzerinde bulunmaktadır. Çevresindeki alüvyal malzemeler ve suyun varlığı sahanın, tarih öncesi çağlardan günümüze değin önemli bir yerleşim alanı olmasını sağlamıştır.

Akdeniz iklim özelliklerinin hâkim olduğu sahanın (Ödemiş verileri) yıllık sıcaklık ortalaması 16,2°C ve yıllık yağış miktarı 628 mm'dir. En sıcak ay temmuzda sıcaklık ortalaması 25,5 °C, yılın en düşük ortalaması ise Ocak ayında yaklaşık 7,3 °C'dir. Ağustos en kurak olup yağışların önemli bir bölümü kış mevsimindedir. Birgi'nin çevresinde yer alan dağlık alanlarda, kızılçam ve karaçam toplulukları, mazı meşesi, karaçam meşesi ve saçlı meşe gibi ağaç türleri yayılış göstermiştir (Koçman, 1989;153-154). Sahada endemik bitki türleri de yayılış göstermiştir.

Yaklaşık beş bin yıllık bir tarihe sahip olan Birgi, Ödemiş ve çevresinin birçok alanda önemli bir turizm merkezidir. Geç Kalkolitik ve Tunç devirlerini yaşamış, Lidya, Pers, Bergama krallıklarının, Roma ve Bizans İmparatorluklarının egemenliğinde kalmıştır. Dioshieron, Pyrgion ve Chrisopolis isimleriyle de anılan Birgi'de 1308 yılında Aydınoğulları Beyliğinin kurulmasıyla Türk hâkimiyeti başlamıştır. 1310 yılında Aydınoğulları Beyliğine başkentlik yaparak, döneminin en gelişmiş merkezi haline gelmiştir. Aydın sancağının 1425-1426 yılında Osmanlı topraklarına katılmasıyla, Osmanlı yönetimine geçen Birgi, bu dönemde medrese ve ünlü din bilginleriyle önemli merkeze dönüşmüştür. Ancak 17.yüzyılın ilk çeyreğinde sahada ortaya çıkan isyanlar, ekonominin bozulmasına neden olmuş, yakın çevresindeki yerleşmelere göre daha yavaş gelişen Birgi'de halkın göç etmesiyle, nüfus azalmaya başlamıştır (Vardar & Uysal, 2010;51, Gümüšoğlu, 2008;170-178).

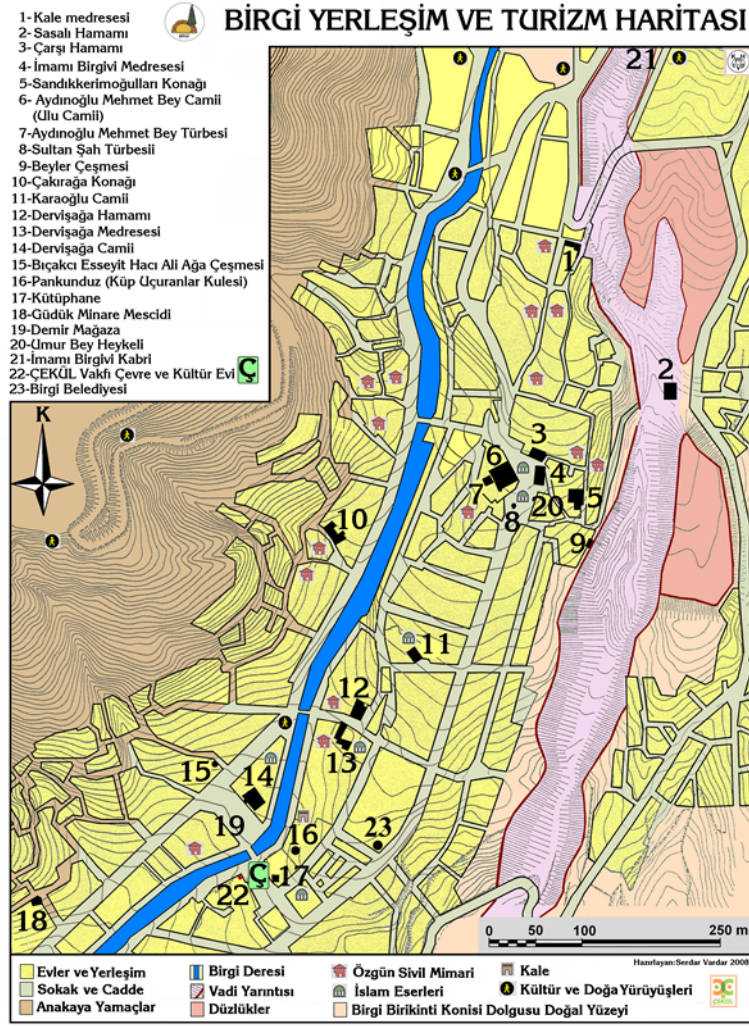
Tablo 1. Birgi'de Yer Alan Önemli Tarihi Eserler

Tarihi ev ve konaklar	Cami ve türbeler	Hamamlar	Medreseler	Çeşmeler
-Çakırağa Konağı	-Aydınoğlu Mehmet Camii	-Osmanlı Hamamı	-Ataullah Efendi Medresesi	-Bıçakçı Esseyyid Hacı Ali Ağa Çeşmesi
-Kerim Ağa Konağı	-Aydınoğulları Türbesi	Hamamı	-Çukur Medrese (Derviş Ağa Darulhadisi)	-Hafsa Hatun Çeşmesi
-Sandikeminioğlu Konağı	-Sultan Şah Türbesi	-Sasalı Hamamı	-Sibyan Mektebi	-Akmescit Dede Çeşmesi
	-Güçük Minare Mescidi		-Kale Medresesi	-Çarşı Çeşmesi
	-Derviş Ağa Camii			Demir Baba Çeşmesi
	-Karaoğlu Camii			

Kaynak: Arazi gözlemleri

Küçük Menderes Havzasının adeta açık hava müzesi olan Birgi, 2014 yılına kadar Ödemiş'e bağlı bir belde iken bu tarihten itibaren, 6360 sayılı kanunla belediyesi kapatılarak, Ödemişin mahallerinden biri olmuştur. Sürekli göç veren yerleşmede, 1980 yılında 4839 olan nüfus 2017 yılında 1932 kişiye inmiştir. Tarımsal faaliyetlerin ön planda olduğu Birgi, tarihi ipek yolu üzerinde yer almış ve önemli ipek üretim merkezlerinden biri haline gelmiştir. Günümüzde el dokuma tezgâhları büyük ölçüde azalış gösterse de, bunların yanında sanayi tipi tezgâhlarda da üretim devam etmektedir. İncir, zeytin, ceviz ve kestane üretimi yerleşmenin en önemli geçim kaynaklarıdır.

Birgi'de korunarak günümüze kadar gelen Tablo 1'de verilen tarihi eserler dışında bir gözetleme kulesi, su kimeri ve geleneksel kır meskenleri de bulunmaktadır. Ayrıca yerleşme eko turizme uygun coğrafi koşullara sahiptir (Vardar & Uysal, 2010;53).

Şekil 2. Birgi Yerleşim ve Turizm Haritası (Vardar ve Uysal 2010)

2. Araştırmanın Amacı ve Yöntem

Bu araştırmanın temel amacı, Birgi’de yerel halkın turizm algısının ve farkındalığının oluşmasında turizmin söz konusu etkilerinden hangilerinin ne düzeyde etkili olduğunu tespit etmektir. Bunun için özellikle, turizmin ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerinin algı ve tutumların oluşmasında ne derecede önemli olduğunu ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Sahayla ilgili literatürlerin değerlendirilmesi dışında, anket uygulaması yapılmış, gözlem ve görüşlere yer verilmiştir. Saha gözlemleri ve görüşler ışığında; yerel halkın turizmin geliştirilmesi ve yönetilmesinde algılama ve tutum etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anket, sekiz başlık altında toplanmış toplam 45 sorudan oluşmaktadır. Ankette 5’li likert ölçeğiyle, katılım düzeylerinin tespit edilmesinde; kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, fikrim yok, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum, ifadeleri kullanılmıştır. Hazırlanan ölçek 25 katılımcı ile ön teste tabii tutulmuş ve ön test sonuçları doğrultusunda anket uygulanmıştır. Beşli likert ölçeği dışında katılımcılara dört açık uçlu soru sorulmuştur.

Anket Birgi mahallesinde yaşayan 235 kişiye uygulanmış ve hepsinden geri dönüşüm sağlanmıştır. Ankette katılımcıların demografik niteliklerini belirleyen soruların dışında; turizm ve turistik alan farkındalığını, sahanın turizm potansiyeli ve mevcut kaynakların yeterince değerlendirildiği konusundaki algıları ortaya çıkaracak sorulara da yer verilmiştir. Ayrıca sahadaki turizmin geliştirilmesi ve oluşan sorunlarla ilgili tutumların tespiti yapılmaya çalışılmıştır.

3. Evren, Örneklem ve Veri Analizi

Araştırma Ödemiş'in Birgi mahallesinde 2017 yılı Ekim-Aralık döneminde yapılmıştır. Anket uygulamasında tesadüfi örneklem yöntemi kullanılmıştır. Yerleşmenin nüfusu 1932 kişidir, anket uygulamalarında öngörülen %95 güven aralığı, %5 hata payı ile örneklemin büyüklüğü tespit edilmiş ve 235 kişiye anket uygulanmıştır. Veriler frekans ve yüzde analizine göre tablolastırılmıştır. Katılımcılara yöneltilen açık uçlu sorular şunlardır;

- 1- Yukarıda belirtilenler dışında Beldenizin turizm açısından sahip olduğu başka bir özelliği var mıdır? Varsa nedir yazar mısınız?
- 2- Turizmin faaliyetleriyle ilgili olumlu veya olumsuz gözlemlerinizi nelerdir?
- 3- Size göre bir turist için yerel halktan beklentisi nedir?
- 4- Turizmle ilgili yapılan planlamalarda size göre bir eksiklik var mıdır? Bu alanda bir öneriniz var mı?
- 5- Mahallenizde çekilen reklam filmlerinin turizme katkı sağladığını düşünüyor musunuz? Cevabınız evetse nasıl bir katkı sağlamıştır?

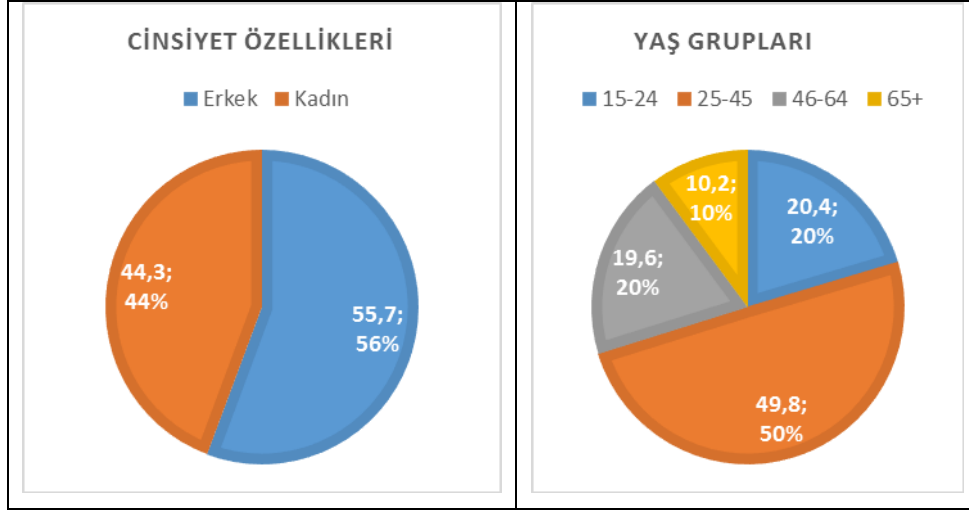
4. Bulgular

Araştırmaya katılan kişilerin %55,7'si erkek, %44,3'ü kadındır. Katılımcılar içerisinde en yüksek grubu %49,8 ile 25-44 yaş aralığında yer alanlar oluşturmaktadır (Tablo 2, Şekil 1). 15-24 yaş aralığı %20,4 ile ikinci sırada, 45-64 yaş aralığının payı %19,6'dır. Katılımcıların %10,2'si ise 65 yaş ve üzeri kişilerden oluşmaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişkenler	Gruplar	Frekans	%
Cinsiyet	Erkek	131	55,7
	Kadın	104	44,3
Yaş dağılımı	15-24	48	20,4
	25-44	117	49,8
	45-64	46	19,6
	65 +	24	10,2
	İlkokul	50	21,7
Eğitim durumu	Ortaokul	21	8,8
	Lise	101	42,8
	Üniversite/ yüksekok.	51	21,6
	Lisansüstü	12	5,1

Kaynak: Anket sonuçları

Şekil 2. Katılımcıların cinsiyet ve yaş gruplarına dağılımı

Anket sorularını cevaplandıranların %42,8'i lise, 21,7'si ilkokul, 21,6'sı üniversite/yüksekokul mezunlarıdır. Ortaokul mezunların payı 8,8, lisansüstü eğitim alanların oranı ise 5,1 civarındadır (Şekil 2).

Şekil 2. Katılımcıların eğitim durumu

Tablo 3. Araştırmaya Katılanların Turistik Alan Alguları

Turistik alan nedir?	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim yok		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Dinlenme ve eğlenme olanakları sunan alanlardır	11	48,5	98	41,7	11	4,7	8	3,4	4	1,7

Çevre güzelliği olan alanlardır	134	57,0	95	40,4	4	1,7	1	0,4	1	0,4
Tarihi zenginliği olan alanlardır	149	63,4	79	33,6	6	2,5	1	0,4	-	-
Ekonomik kazanç sağlayan alanlardır	127	54,1	81	34,5	12	5,1	9	3,8	6	2,5
Kültürel etkileşiminin güçlü olduğu alanlardır	128	54,5	81	34,5	21	8,9	5	2,1	-	-

Anketi cevaplayanlara turistik alanla ilgili algılarını öğrenmek için; turistik alan nedir sorusu yöneltilmiş ve “dinlenme ve eğlenme olanakları sunan alanlardır” seçeneğine kesinlikle katılıyorum, katılıyorum diyenlerin oranı %90,2 olmuştur. Yine katılımcıların neredeyse tamamı (%97,4) turistik alanı “çevre güzelliği olan alanlardır” fikrine katılmışlardır. Verilen seçenekler içerisinde turistik alanları “ekonomik kazanç sağlayan alanlardır” düşüncesine diğerlerine göre daha az katılmış olsalar da bu oran %88,6’la yine yüksektir. Burada katılımcıların turistik alanların ne olduğunu ortaya koyan faktörler konusunda, algılarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 4. Yakın Çevredeki Turizm Değerlerinin Farkındalığı

Mahallenizin hangi özelliği turistlerin ilgisini çekmektedir?	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim yok		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Tarihi bir dokuya sahip olması	156	66,4	73	31,1	4	1,7	1	0,4	1	0,4
Tarihi eserlerin fazlalığı	125	53,2	98	41,7	9	3,8	2	0,8	1	0,4
Doğal çevre güzellikleri	117	49,8	109	46,4	7	3,0	2	0,8	-	-
Yöresel yemekler/ürünlerin çeşitliliği	105	44,7	99	42,1	19	8,1	7	3,0	5	2,1
Sessiz ve sakin olması	121	51,5	95	40,4	13	5,5	4	1,7	2	0,8

Yerel halkın yakın çevresindeki turizm değerlerinin farkındalığını ortaya koymak için; “Mahallenizin hangi özelliği turistlerin ilgisini çekmektedir?” sorusuna verilen cevaplar içerisinde *tarihi bir dokuya sahip olması* ifadesi ön plana çıkmış, katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum diyenlerin toplamı %97,5 oranına ulaşmıştır. Doğal çevre güzelliklerine sahip olduğu fikrine %96,2, tarihi eserlerin fazlalığı %94,2, sessiz ve sakin olduğu düşüncesine %91,9 oranında katılmışlardır. Yöresel yemekler/ürünlerin çeşitliliği ifadesini destekleyenlerin payı ise %86,8’dir. Birgi’de yaşayan halkın yakın çevresindeki turizm değerlerine olan farkındalığı oldukça yüksektir.

Tablo 4’de verilen anket sorularının hemen devamında katılımcılara “*Yukarıda belirtilenler dışında mahallenizin turizm açısından sahip olduğu başka bir özelliği var mıdır? Varsa nedir yazar mısınız?*” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların yaklaşık %10’u Birgi’nin **inanç turizmi** açısından da önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Tarihi araştırıldığında, farklı uygarlıklar, farklı dinler ve farklı inançlara sahip insanlar bu bölgede çok uzun süre önce yaşamaya başlamışlardır. İnanç turizmi açısından bölgenin önemli yerleşmelerinden biri olan Birgi’de bulunan “İmam Birgivi’nin” mezarı her yıl yüzlerce turist tarafından ziyaret edilmektedir(Gümüsoğlu, 2008;90).

Tablo 5. Katılımcıların Turizmin Günümüzdeki Mevcut Durumdaki Etkilerine Yönelik Algıları

Mevcut turizmle birlikte mahallenizde neler değişmiştir?	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim yok		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Tarihi yapılar harap edilmiştir	48	20,4	66	28,0	28	11,9	60	25,5	33	14,0
Restorasyon çalışmaları orijinalliğini bozmuştur	46	19,6	64	27,2	30	12,8	60	25,5	35	14,9
Yapılaşma tarihi dokuyu bozmuştur	52	22,1	70	29,8	25	10,6	58	24,7	30	12,8
Yaşam memnuniyeti yükselmiştir	76	32,3	103	43,8	24	10,2	16	6,8	16	6,8
Doğal çevrede bozulmalar başlamıştır	56	23,8	71	30,2	28	11,9	55	23,4	25	10,6

Son dönemlerde turizmin gelişmesinin ortaya çıkardığı sonuçlardan birisi de yerel halkta bu süreçte gelişen olumlu/olumsuz algılardır. Bunu tespit etmek amacıyla belirlenen sorulardan birisi; Mevcut turizmle birlikte mahallenizde neler değişmiştir? Sorusu olmuştur. Bunlardan ‘‘tarihi yapılar harap edilmiştir’’ ifadesinde olumsuz düşünenlerin oranı toplam %48,4 iken; böyle olmadığını düşünenlerin payı %39,5, fikrim yok diyenler ise 11,9 civarındadır. Katılımcıların %46,8’i *restorasyon çalışmalarının eserlerin orijinalliğini bozduğu* konusuna katılırken, 40,4’ü katılmadıklarını, 12,8’i ise fikirlerinin olmadığını belirtmişlerdir. *Yapılaşmanın tarihi dokuyu bozduğunu* savunanlar %51,4, aksi olduğunu söyleyenler ise 47,5 olarak tespit edilmiştir. *Doğal çevrenin bozulduğuna* inananların payı %54 iken bu fikre katılmayanların payı %34’ler civarındadır. Görüldüğü üzere sahada turizm gelişmesiyle özellikle ortaya çıkan çevresel olumsuz etkilerin olduğu düşüncesi genellikle daha yaygındır. Bu başlık altındaki sorularda ‘‘fikrim yok’’ seçeneğini işaretleyenleri oranı hep %10’un üzerinde tespit edilmiş olsa da; olumlu ve olumsuz algılar arasında çok büyük farklılıklar görülmemektedir. Ancak yerel halkın %76’dan biraz fazlasının turizmin ‘‘yaşam memnuniyeti yükselttiği’’ görüşünü benimsedikleri görülmektedir.

Bu konu başlığı altında katılımcılara, **Tablo 5’te verilenlerin dışında yakın çevrenizdeki turizmin faaliyetleriyle ilgili olumlu veya olumsuz başka gözlemleriniz var mıdır?** Sorusu yöneltilmiştir. Çoğunlukla cevaplanmasa da; ‘‘yöneticilerin bu konuyla yeterince ilgilenmediklerini’’, ‘‘turizmin ekonomiye önemli ölçüde katkı sunduğu’’, *Birgi’nin mahalle statüsünden çıkarılıp yeniden Belediyelik olması*’’ gerektiğini, ancak bu durumda olumlu sonuçlar elde edilebileceğini söylemişlerdir.

Tablo 6. Katılımcıların Turizmin Gelişmesi Sonucunda Oluşabilecek Etkilere Yönelik Algıları

Sahip olduğunuz turizm kaynakları tamamıyla değerlendirildiğinde neler değişir?	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim yok		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Tarihi dokusu bozulur	47	20,0	77	32,8	25	10,6	61	25,9	25	10,6

Çevre kirliliği artar	46	19,6	84	35,7	28	11,9	55	23,4	22	9,4
Önemli bir turizm beldesine dönüşür	104	44,3	95	40,4	18	7,6	11	4,7	7	3,0
Yöre halkının gelir seviyesi yükselir	100	42,6	107	45,5	14	5,9	7	3,0	7	3,0
Kamu hizmetleri artar	78	33,2	102	43,4	25	10,6	20	8,5	10	4,3

Sahip olduğunuz kaynaklar tamamen değerlendirildiğinde veya yaşadığımız alan bir turizm merkezine dönüştüğünde ortaya çıkabilecek etkilerin oluşturabileceği algıları ölçmek amacıyla bu bölümde beş soru yöneltilmiştir (Tablo 6). Ekonomik ve çevresel katkıların ön plana çıkarıldığı bu ifadelerde; halkın katılımcıların önemli bir bölümü; turizmin ekonomik etkilerinin olumlu olacağı konusunda fikir beyan etmişlerdir. Tarihi dokusunun bozulacağı ve çevre kirliliğinin artacağı konusunda ise çoğunlukla olumsuz bir tutum sergilemişlerdir. %52,8'i tarihi dokunun bozulacağı, %55,3' ü çevre kirliliğinin artacağı görüşüne katıldıklarını belirtmişlerdir. Ancak ‘‘yöre halkının gelir seviyesi yükselir’’ ifadesi %88,1 oranında, önemli bir turizm beldesine dönüşür ifadesi % 84,7 ve kamu hizmetleri artar fikri %76,6 oranında desteklenmiştir (Tablo 6).

Tablo 7. Turizm Faaliyetlerine Yapılabilecek Katılara Yönelik Tutumlar

Birey olarak yerleşmede geliştirilebilecek nasıl bir aktivite içinde yer almak istersiniz?	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim yok		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Rehberlik	83	36,1	86	37,4	35	15,2	22	9,6	4	1,7	
Pansiyonculuk	76	33,0	94	40,9	32	13,9	24	10,4	4	1,7	
Tarımsal ürünlerin tanıtımı	94	40,9	86	37,4	33	14,3	11	4,8	6	2,6	
Yöresel yemeklerin tanıtımı	92	40,0	95	41,3	30	13,0	12	5,2	1	0,4	
El sanatlarının tanıtımı ve pazarlama	85	36,9	88	38,3	35	15,2	18	7,8	4	1,7	
İlgilenmiyorum	f: 5 kişi % 2,2										

Turizm faaliyetlerine yapılabilecek katkıları belirlemek amacıyla beş faktör belirlenmiştir (Tablo 7). ‘‘ Birey olarak yerleşmede geliştirilebilecek nasıl bir aktivite içinde yer almak istersiniz?’’ sorusuna, ankete katılanların %2,2'si (5 kişi) böyle bir faaliyette yer almak istemediklerini, ilgilenmiyorum diyerek belirtmişlerdir. Diğer anket grubunun (230 kişi) 73,4'ü rehberlik, %73,9'u pansiyonculuk, 78,3'ü tarımsal ürünlerin tanıtımı, %81,3'ü yöresel yemeklerin tanıtımı, %75,2'si el sanatlarının tanıtımı ve pazarlanması gibi aktivitelerde görev alabilecekleri konusunda olumlu tutum sergilemişlerdir. Özellikle yöresel yemeklerin, el sanatlarının ve tarımsal ürünlerin tanıtımı sorularına cevap verenler içerisinde kadın katılımcıların neredeyse tamamı, bu faaliyetlerde yer alabileceklerini belirtmişlerdir. Rehberlik yapabilirim ifadesine katılanlarda, erkeklerin oranı kadınlara göre daha yüksektir. Fikrim yok sorusuna cevap verenler içerisinde yine erkek katılımcıların oranı kadınlara göre daha yüksektir. Tablonun geneline bakıldığında kadınlar, bu aktivitelerde erkeklere göre daha girişimci olduklarını ortaya koymuşlardır.

Tablo 8. Katılımcıların Turizmin Geliştirilmesi ve Planlanmasına Yönelik Tutumları

Turizmin gelişmesi için neler yapılmalıdır?	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim yok		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Yerel halka sürdürülebilir turizm eğitimi verilmeli	101	43,0	97	41,3	29	12,3	5	2,1	3	1,3
Daha fazla tesis yapılmalı	78	33,2	98	41,7	25	10,6	24	10,2	10	4,3
Tanıtım ve pazarlama imkânları artırılmalı	105	44,7	110	46,8	15	6,4	3	1,3	2	0,8
Ulaşım imkânları artırılmalı	103	43,8	109	46,4	14	6,0	6	2,5	3	1,3
Bu haliyle kalmalı	68	28,9	66	28,1	36	15,3	46	19,6	19	8,1

Birgi’de, katılımcıların turizmin geliştirilmesi ve planlanmasına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla “turizmin gelişmesi için neler yapılmalıdır?” sorusu yöneltilmiştir (Tablo 8). Anketi cevaplayanların %84,3’ü yerel halka “sürdürülebilir turizm eğitimi” verilmesi fikrine katıldıkları veya tamamen katıldıklarını belirtmişlerdir. %12,3’ü bir fikri olmadığını ve 3,4’ü ise katılmadıklarını söylemişlerdir. Daha fazla tesis yapılmalı diyenlerin oranı 74,9, tanıtım ve pazarlama imkânları artırılmalı diyenler %91,5, ulaşım imkânları artırılmalı diyenlerin oranı ise 90,2 olarak tespit edilmiştir. Bu haliyle kalmalı diyenlerin payı %57’de kalırken; fikrim yok diyenlerin oranı %15,3 civarındadır.

Tablo 9. Turizm Hizmetlerinde Eksikliklere Yönelik Algılar

Turizm hizmetlerinde en büyük eksikliğinizi nedir?	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim yok		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Halkın ilgisiz olması	59	25,1	57	24,2	54	23,0	53	22,5	12	5,1
Tesislerin yetersizliği	55	23,4	71	30,2	52	22,1	48	20,4	9	3,8
Rehber hizmetlerinin azlığı	68	28,9	87	37,0	48	20,4	26	11,1	6	2,6
İlgi çekici aktivitelerin azlığı	73	31,1	95	40,4	38	16,2	19	8,1	10	4,2
Kamu hizmetlerinin yetersizliği	85	36,2	94	40,0	29	12,3	18	7,7	9	3,8

Katılımcıların, yaşadıkları mahallede turizm hizmetlerinde eksikliklere yönelik algılarını tespit amacıyla; Turizm hizmetlerinde en büyük eksikliğinizi nedir? Sorusu sorulmuştur. Tablo 9’da yer alan ifadelerde en yüksek katılıyorum (%76,2) cevabı kamu hizmetlerinin yetersiz olduğu konusundadır. İlgi çekici aktivitelerin az olduğu %71,5 oranında savunulurken, rehber hizmetlerinin yetersiz olduğunu düşünenlerin payı %65,9’dur. Katılımcıların yarıya yakını, halkın ilgisiz ve tesislerin yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Fikrim yok ifadesi bu alanda sorulan sorularda diğerlerine göre oldukça yüksek bir paya

sahiptir. Örneğin halkın ilgisiz olduğu ifadesine %23, tesislerin yetersizliği ifadesine %22,1 rehber hizmetlerinin yetersizliğine ise katılımcıların yaklaşık beşte biri fikir sahibi olmadıklarını beyan etmişlerdir.

Tablo 9'da verilenlerin dışında **turizmle ilgili yapılan planlamalarda size göre bir eksiklik var mıdır? Bu alanda bir öneriniz olabilir mi?** Sorusuna

- Daha fazla ekonomik kazanç sağlayacak şekilde planlamalar yapılmalı
- Yeni yatırımlara ihtiyaç vardır
- Sektörel faaliyetler çeşitlendirilmeli
- Kültürel faaliyetler artırılmalı
- Çevre bilinci artırılmalı
- Turizmin planlanması çevreyle uyumlu olmalı .....

Gibi ifadeleri çağrıştıracak cevaplar vermişlerdir. Katılımcıların önemli bir bölümü (%63) "turizm ekonomik kazanç sağlayacak şekilde planlanmalı" algısına sahiptir. Buna karşılık "planlamanın çevreyle uyumlu olması gerektiği" görüşünde olanların da oranı yaklaşık %30 civarındadır.

Tablo 10. Katılımcıların Turistlerin Beklentilerine Yönelik Algıları

Size göre bir turist beklentisi nelerdir	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim yok		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Sessizlik	104	44,2	95	40,4	23	9,9	9	3,8	4	1,7
Erişim kolaylığı	84	35,7	115	48,9	18	7,7	13	5,5	5	2,1
Eğlence imkânları	63	26,8	68	28,9	41	17,4	42	17,9	21	8,9
Yöresel yemekler /ürünlerin çeşitliliği	100	42,5	101	43,0	21	8,9	11	4,7	2	0,8
Korunmuş doğal güzellikler	134	57,0	89	37,9	8	3,4	2	0,8	2	0,8
Korunmuş tarihi yapılar	141	60,0	81	34,5	8	3,4	3	1,3	2	0,8

Bu tip araştırmalarda yerel halkın, turistlerin turizm bölgelerinden beklentilerinin ne olduğu konusunda sahip oldukları algılarda önemlidir. Zira bu tip sahalarda yaşayan insanların bir turist beklentisinin ne olduğunu bilmesi, onun bireysel olarak yapacağı katkı açısından da oldukça önemlidir. Belirlenen ifadeler içerisinde bir turistin beklentilerinden en önemlisinin *korunmuş doğal güzellikler* olduğudur. Nitekim katılımcıların %94,9'u bu ifadeye katıldıklarını belirtmişlerdir. Yine %94,5 ile *korunmuş tarihi yapıların* bir turistin en büyük beklentilerinden biri olarak algılanmıştır. Sessizlik (85,0), erişim kolaylığı (84,6) ve yöresel yemekler/ürünler çeşitliliği (85,5), yerel halka göre bir turistin beklentileri içerisinde yer almaktadır. Bu başlık altında belirlenen görüşlerde, *eğlence imkânlarının fazlalığı*, ifadesine anketi cevaplayanların ancak %55,7'si katıldıklarını belirtmişlerdir.

Size göre bir turistin beklentisi nedir? Katılımcıların neredeyse tamamı "saygı ve dürüstlük" gibi benzer cevaplar vermişlerdir.

Mahallenizde çekilen reklam filmlerinin turizme katkı sağladığını düşünüyor musunuz? Cevabınız evetse nasıl bir katkı sağlamıştır? Bu soruya yine katılımcıların önemli bir bölümü "evet katkı sağlamıştır" diye cevap vermişlerdir. Çekilen bu reklam filmlerinin, yerleşmenin sahip olduğu turistik kaynaklar sayesinde olduğunu ve bunlardan sonra gelen turist sayısında artış olduğunu iddia etmişlerdir.

Sonuç ve Değerlendirmeler

Bir sahada turizm faaliyetlerinin gelişmeye başlaması, o yerde çevresel, beşeri ve ekonomik birtakım değişikliklere neden olur. Ortaya çıkan değişimler sahada yaşayan yerel halkın bu faaliyetlerle

İlgili olumlu veya olumsuz birtakım algı ve tutum geliştirmelerini sağlar. Özellikle Birgi gibi turistik küçük yerleşim birimlerinde; halk birbirleriyle daha çok etkileşim halinde olduğu için, ortaya çıkan algı, tutum ve davranışlarda benzerdir. Birgi’de turizm faaliyetleri oldukça eskidir, zira tarihi bir yerleşim merkezi olan saha; özellikle bölge ve çevresinde yaşayan insanların hep ilgisini çekmiştir. Son yıllarda yapılan küçük yatırımlar ve etkinlikler, turizm faaliyetlerinin giderek gelişmesini sağlamıştır.

Yerel halkın çevresindeki turizm eserlerine farkındalığı oldukça yüksektir. Katılımcıların neredeyse tamamı, yerleşmelerinin tarihiye bir dokuya, tarihi eserlere ve doğal güzelliklere sahip olduğu bilincindedirler. Yine anketi cevaplayanların yaklaşık yarısı, turizmin günümüze kadar olan gelişiminde; tarihi eserlerin harap edildiğini, orijinal durumlarının korunmadığını, kısaca turizm faaliyetlerinin olumsuz etkilerinin olduğunu ve bundan etkilendikleri konusunda hem fikirdirler. Ancak turizmin ekonomik olumlu etkilerinin farkındadırlar ve turizmin gelişmesiyle hem bireysel refah seviyelerinin artacağını hem de yerleşmenin gelirlerinin artacağını düşünmektedirler.

Sahaya yapılacak turizm yatırımlarında yer alabilecekleri konusunda olumlu bir tutum sergilemişlerdir. Turizmin planlamasında eksikliklerinin farkındadırlar ve yerleşmede turizmle ilgili yapılacak bütün planlamalarda ekonomik-çevre ilişkisine dikkat çekilmiştir. Planlamada yerel halkın beklentisi, işletmelerin sayısının artırılması, ulaşım tanıtım ve pazarlama konuları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Özellikle yeni tesislerin açılması, kamu hizmetlerinin artırılması isteği, turizmin ekonomik boyutu ile de doğrudan ilişkilendirilebilecek bir algı yönüdür. Katılımcıların yarıdan biraz fazlasının, tarihi dokunun bozulacağı/ çevre kirliliğinde olumsuz algıları; halkın bu nokta da belli tutuma sahip olduğu ve yaklaşımlarının gelişmiş olduğunu sonucunu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak genel anlamda Birgi’de yerel halkın turizm algılarının olumlu bir yaklaşım içerisinde olduğunu ve turizme yönelik planlamaların yapılmasına bir engel oluşturmayacağı söylenebilir. Bu araştırmanın yöredeki yerleşik halkın turizme bakışı ve turizmin etkilerini algılama ve değerlendirmesini ortaya koyması yanında; hem turizmin sürdürülebilirliği hem de geleceğe yönelik planlamaların şekillendirilmesinde yol gösterici olmasını temenni ediyoruz.

Katkı Belirtme: Anketlerin yapılması ve fotoğrafların çekilmesi YÜCEL tarafından yapılmıştır. Anketlerin değerlendirilmesi ve yazım iki yazarın ortak çalışmasıyla oluşturulmuştur.

Foto.1 Sultan Şah Türbesi: Moloz taştan yapılmış altıgen planlı bu yapının üzeri kiremit kaplı bir kubbe ile örtülmüştür

Foto 2. Çukur Medrese (Derviş Ağa Darulhadisi): Derviş Ağa tarafından 1657-8 yılında moloz taştan yaptırılmış açık avlulu bir yapıdır

Foto 3. Çok renkli bir tarihi dokuya sahip olan Birgi, 1996 yılında tamamı sit alanı ilan edilerek koruma altına alınmıştır.

Foto 4. Her köşesinde tarihin izlerinin görüldüğü yerleşmede geleneksel Osmanlı mimarisini yansıtan pek çok ev ve konak bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akova, O., 2006. Yerel halkın turizmin etkilerini algılamalarına ve tutumlarına yönelik bir Araştırma Akademik İncelemeler Dergisi Sayı:2 Cilt:1.
- Alaeddinoğlu, F. 2007. Van halkının turisti ve turizmi algılama şekli. Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt:5 Sayı:1, s. 1- 16.
- Bayat, G., 2010. Turizmin yerel halk tarafından algılanması: Iğdır halkı üzerine bir araştırma Yüksek Lisans Tezi. Kafkas Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kars
- Baykan, E., 2007. Turizmin yerel kültür üzerindeki etkilerinin yöre halkı tarafından algılanması: Ürgüp yöresine yönelik bir uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bilim, Y., Özer, Ö., 2013. Yerel halk gözüyle konya’da turizmin önemi ve ekonomik, sosyal, çevresel etkiler. Ulusal KOP Bölgesel Kalkınma Sempozyumu.
- Eralp, Z. (1974). Socio-Economic effects of tourism towards communal changes. *Ankara University Press*, Ankara
- Filiz, A., Yılmaz, Ö. D., 2017. Turizm gelişim yaklaşımları kapsamında yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumları: Mazi Köyü-Türkbükü karşılaştırmalı analizi. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi - Yıl 10, Sayı 2, Aralık.
- Gümüšoğlu, F., 2008. Birgi’de Toplumsal Yaşam ve Değişim. Bağlam Yayınları 306, ISBN: 978-975-8803-92-7
- Koçman, A., 1989, Uygulamalı Fiziki Coğrafya Çalışmaları ve İzmir-Bozdağ Yöresi Üzerine Araştırmalar. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:4, İzmir.
- Mansuroğlu, S., 2006. Turizm gelişmelerine yerel halkın yaklaşımlarının belirlenmesi:
- Akseki/Antalya Örneği, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, S.19(1), s.35-46.
- Oğuzbalan, G., 2017. Türkiye’de yerel halkın turizme ve turizmin etkilerine yönelik algı ve tutumlarına ilişkin yazın taraması. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Cilt: 10 Sayı: 51

- Sarı, C., Bidav, Y.,2017. Munzur vadisi milli parkı'nda doğal ve kültürel çevrenin geliştirilmesi ve korunması üzerine yöre halkının farkındalığı. Doğu Coğrafya Dergisi Yıl:22, Sayı: 38, s.63-86
- Soykan, F.,2003. Kırsal turizm ve Türkiye turizmi için önemi. Ege Coğrafya Dergisi, Sayı: 12, s. 1-11.
- Tayfun, A., Kılıçlar A., 2004. "Turizmin sosyal etkileri ve yerli halkın turiste bakışı", Gazi Üniversitesi, Ticaret ve Turizm Fakültesi Dergisi, S. 1, s. 1-17.
- Türker, G., Ö., Türker, A., 2014. Yerel halkın turizm etkilerini algılama düzeyi turizm desteğini nasıl etkiler: Dalyan Destinasyonu Örneği. Electronic Journal of Vocational Colleges-May/Mayıs
- Uslu, A. ve Kiper, T., 2006. "Turizmin kültürel miras üzerine etkileri: Beypazarı/Ankara örneğinde yerel halkın farkındalığı", Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, S.3(3), s. 305-314
- Vardar, S., 2010. Birgi ve Küçük Menderes Vadisinin jeomorfolojisi. Çekül Vakfı, Küçük Menderes Havzası Araştırmaları (Makaleler). ISBN:978-605-88626-3-0
- Vardar, S., Uysal İ., 2010. Birgi –Bozdağ-Gölcük (Ödemiş-İzmir) yöresinde eko-turizm alan İncelemesi ve envanteri.. Çekül Vakfı, Küçük Menderes Havzası Araştırmaları (Makaleler). ISBN:978-605-88626-3-0
- Vatan, A., Zengin, B., 2015. Söğüt İlçesi'nde kültürel miras ve yerel halkın turizme bakış açısı. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, S.10, s.634-650

